

The article describes the peculiarities of a method by M.L. Smulson and P.P. Ditiuk for formation of psychological preparedness of future teachers of foreign languages to realize e-learning.

Key words: *e-learning, competence, psychological preparedness, project.*

УДК 378.041

Федоренко О.Г.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО САМООСВІТИ

Показано значення проблеми самоосвіти майбутнього вчителя та роль інформаційно-комунікаційних технологій у цьому процесі. Визначено, що майбутній учитель має володіти окрім інших навичками програмного забезпечення навчального процесу, комп'ютерної графіки, програмування тощо. Доведено, що подальшої розробки вимагають методи оволодіння ним інформаційними технологіями та способи практичного їх застосування в самоосвіті.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології; методи самоосвіти; самоосвіта вчителя.*

Постановка проблеми. Однією з головних задач сучасної освіти є створення умов для самореалізації особистості студента з урахуванням його нахилів, здібностей й особливих можливостей, для розкриття його інтелектуального потенціалу, розвитку самостійності та активності, мобілізації знань і вмінь, виховання нездоланного бажання досягнення нових результатів й розвитку особистості як найвищої цінності суспільства. Такою умовою є використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які необхідні для збільшення можливостей та розкриття внутрішнього потенціалу майбутнього вчителя. Сьогодні використання ІКТ стає незамінним помічником у вирішенні цього питання. В цьому плані важливим напрямом роботи у професійній освіті майбутніх педагогів є формування прийомів самоосвітньої діяльності та самовдосконалення з використанням сучасних ІКТ як засобу підвищення ефективності самоосвітньої діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження окремих аспектів готовності до педагогічного самовдосконалення та шляхів її формування перебувало в центрі уваги таких дослідників, як М. Костенко, Т. Степанова, Т. Тихонова, П. Харченко; до самоосвіти С. Архангельський, Ю. Бабанський, Ю. Калугін, О. Малихін, І. Наумченко та ін.; до самовиховання А. Громцева, С. Єлканов, О. Ковальов, В. Кисельов, Л. Рувинський. У останній час помітно зростає кількість досліджень,

предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, як узагалі, так і певних аспектів, у роботах В. Бикова, Я. Булахової, О. Бондаренко, О. Дими, В. Заболотного, М. Кияк, Г. Козлакової, О. Міщенко, Л. Панченко, О. Пінчук, В. Хахановського, О. Шестопаля та ін.

Але вивчення сучасного стану самоосвітньої компетентності в напрямку використання інформаційно-комунікаційних технологій серед учителів, виявлення готовності майбутніх учителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі самоосвіти, можливостей цих технологій для формування в них самоосвітньої компетентності вчителів та визначення шляхів її формування сьогодні є важливими напрямками у вирішенні поставленої проблеми.

Мета статті – визначення значення інформаційно-комунікаційних технологій у самоосвітній діяльності вчителя та основних напрямів оволодіння цими технологіями.

Виклад основного матеріалу. Самоосвіта являє собою безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення. А особливо самоосвіта майбутнього вчителя є основною формою підвищення педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань і узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи та самовдосконалення. З цього приводу слушним є зауваження А. Дістервега, який відзначав: «Людина лише до тих пір здатна насправді виховувати та навчати, доки сама працює над своїм особистим вихованням і освітою» [1, с. 23].

Самоосвіта може виконуватись тільки високорозвиненою особистістю, діяльність якої продуктивна та творча. На нашу думку, тільки поглиблено займаючись самоосвітою особистість може набути важливих якостей, які в подальшому допоможуть їй самореалізовуватися, самовдосконалюватися і займатись самовихованням. Таким чином, самоосвіта є цілеспрямованим добровільним удосконаленням особистості в сфері науки та культури за допомогою самостійної й науково-дослідницької діяльності.

Підвищення якості навчання та виховання потреби самоосвіти у ВНЗ безпосередньо залежить від рівня організації самостійної роботи студентів. Самоосвіта – це насамперед процес свідомої самостійної пізнавальної діяльності, безперервний творчий пошук та нестримна наполегливість. На нашу думку, рівень самоосвіти учня, студента, вчителя, викладача повинен постійно зростати. Від того, наскільки сучасний педагог вміє самореалізовуватися та наскільки він здатен до самоосвіти – напряму залежить й рівень здатності до самоосвіти його учнів і послідовників.

Як відомо, жага до знань, здатність до самоосвіти та самовдосконалення не формується в майбутнього вчителя в процесі навчання. Ці якості визначаються психологічними та інтелектуальними можливостями кожної окремої особистості, та розвиваються під час роботи

з джерелами інформації, аналізу та самоаналізу своєї діяльності, під час самопідготовки, використання сучасних інформаційних засобів, а також під впливом педагога-наставника. Тож наскільки майбутній учитель буде володіти вмінням і бажанням до самоосвіти залежить не тільки від природних здібностей, а й від бажання та вміння його безпосереднього педагога, який має чималий вплив і надає особистий приклад для своїх учнів щодо прививання бажання до саморозвитку та самовдосконалення. Він також допомагає зрозуміти необхідність у саморозвитку та самовихованні.

Особливого значення самоосвіті вчителів у вітчизняній педагогіці надавав Г. Сковорода, який відзначав, якщо хочеш виміряти небо, землю та море, починай з виміру себе. Самопізнання він розглядав не як самоціль, а як міцну зброю морального самовдосконалення, усвідомлення людиною своєї ролі, свого місця в природі та суспільстві. Пізнавати себе самого, віднайти у самому собі особистість – ось до чого завжди закликав філософ. Він підкреслював, що самопізнання духовно перевтілює людину з раба своїх звичок і пристрастей у «справжню», «духовну» людину. Ті ж з нас, хто не займається самоосвітою, мало чим відрізняються від тварин та втрачають свою людську сутність [5].

Проблема самоосвітньої діяльності майбутніх учителів охоплює широкий спектр питань. Тож питання організації самоосвітньої діяльності потребують комплексного вивчення та створення якісно нової моделі, яка б відповідала новим соціальним, культурним і освітнім тенденціям, підвищенню рівня професіоналізму та формуванню ціннісних орієнтацій вчителів [3].

Для розв'язання цієї проблеми велике значення має самостійна навчальна діяльність, яка здійснюється у навчальний або позанавчальний час без безпосередньої участі педагога. Вирішення поставлених задач вимагає від особистості активної розумової діяльності, самостійного виконання різноманітної складності пізнавальних завдань, застосування раніше засвоєних знань та внесення нових власних рішень та систем розв'язань поставлених перед нею задач і завдань. На етапі виконання завдань формуються дослідницькі навички. При пошуку відповідей на поставлені питання серед великої кількості наукової інформації розвиваються критичне мислення, вміння порівнювати й аналізувати, класифікувати об'єкти та явища, мислити абстрактно. На цьому етапі роботи формуються такі риси особистості, як відповідальність за виконану роботу та самоаналіз.

На даному етапі розвитку освіти передбачається перенесення акценту з предметних знань, умінь і навичок, як основної мети навчання, на формування загально навчальних умінь, на розвиток самостійності навчальних дій. У напрямку модернізації освіти найбільш актуальними й затребуваними в суспільному житті є здатність до самовдосконалення,

саморозвитку та самовиховання. У тлумачному словнику С. Ожегова поняттю самоосвіти дається таке визначення: «Самоосвіта – це придбання знань шляхом самостійних занять без допомоги викладача» [4].

Стрімкий розвиток інформаційних технологій і впровадження їх в Україні в останні роки наклало певний відбиток на особистості сучасного студента. Великий потік інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій на телебаченні, електронних і комп'ютерних іграшок, популяризація соціальних мереж дуже впливають на виховання особистості та його сприйняття навколишнього світу. Виходячи з цього, в кожній сучасній людині, виникає необхідність освоювати та використовувати в практичній діяльності величезні обсяги інформації. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб студент активно, з зацікавленням і захопленням працював на аудиторних заняттях, бачив плоди своєї праці та мав можливість їх оцінити.

Сьогодні одним з найцікавіших напрямів системи освіти є використання інформаційно-комунікаційних технологій та мультимедіа. Ці засоби мають необмежені навчальні ресурси, які активно впливають на організацію навчального процесу, збільшуючи його можливості та розширюючи кордони. Вони стають невід'ємним компонентом освітнього процесу, додаючи до нього специфіку неподільності методів і засобів, які дозволяють активізувати аналітичну діяльність викладачів та студентів, конкретизувати методику викладання, розкрити творчі можливості, стимулювати й розвивати мислення, сприйняття, а також пам'ять студентів.

Відомо, що різні форми самостійної діяльності мають порівняно-більшу ефективність в освітньому процесі. Слід зазначити, що розвиток пізнавальних здібностей і творчої активності студента сьогодні знаходиться в прямій залежності від використання інноваційних технологій у викладанні. Під засобами інформаційно-комунікаційних технологій, у даному випадку, розуміємо програмно-апаратні комплекси та пристрої, що функціонують на базі комп'ютерної техніки, а також сучасні системи інформаційного обміну, забезпечення операцій щодо пошуку, збирання, накопичення, опрацювання, зберігання, подання й передавання інформації, які дозволяють зробити процес навчання цікавим, мобільним, диференційованим та індивідуальним [2].

До засобів ІКТ, які можна використовувати в освіті, належать: комп'ютери, комплекти термінального обладнання, локальні комп'ютерні мережі, пристрої введення-виведення інформації; засоби і пристрої маніпулювання аудіовізуальною інформацією (на базі мультимедійних технологій і систем «віртуальна реальність»); сучасні засоби телекомунікаційного зв'язку; системи штучного інтелекту, комп'ютерної графіки, програмування (мови програмування, транслятори, компілятори, операційні системи, пакети прикладних програм загального та навчального

призначення тощо) [2].

Використання ІКТ дає педагогу, широкі можливості планувати час занять, стисло, обґрунтовано, але в той самий час дуже наглядно та цікаво викладати матеріал і здійснювати контроль засвоєння знань. З усього різноманіття педагогічних застосувань засобів інформаційно-комунікаційних технологій особливо потрібно виділити використання програмного забезпечення. Оскільки під час занять дуже важливо створити атмосферу інтересу до знань, прагнення шукати, досліджувати, творити, розвивати мислення, та як слід виникнення бажання поглиблення знань, умінь і навичок з теми заняття за рахунок самостійної роботи. Тому, необхідно шукати найрізноманітніші шляхи та прийоми підтримки пізнавальних інтересів студентів у будь-якому напрямку й вигляді їх пізнавальної діяльності, та особливо за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення мети, а саме – самоосвіти.

Аналіз кадрового забезпечення шкіл України говорить про те, що дві третини вчителів мають вік від 40 років і старше. Це свідчить про те, що під час їх навчання у ВНЗ про використання інформаційних технологій в освіті мова не йшла. І єдиним способом підвищити їх рівень в цьому напрямку є систематичні курси підвищення кваліфікації. Але, досвід показує що, в програмах курсів підвищення кваліфікації використанню інформаційно-комунікаційних технологій в освіті в кращому випадку призначено незначну кількість часу, а найчастіше – взагалі не згадується. Таким чином, існує велика різниця між сучасними учнями, для яких сучасний комп'ютерний світ є звичайним та їх наставниками, які зазвичай дуже «далекі» не тільки від його використання на уроках, а навіть від будь-яких уявлень про інформаційно-комунікаційні технології.

У 2011-2012 навчальному році Міністерство освіти і науки спільно з підрозділом Microsoft Україна провело сертифікацію вчителів ряду шкіл країни, щодо визначення рівня володіння ними інформаційно-комунікаційними технологіями. Офіційні результати є досить високими, адже сертифікація виконувалась в заочному вигляді, але фактичні результати є менш втішними. А, отже, питанню підвищення рівня володіння та використання ІКТ в освіті слід приділяти велику увагу.

Що стосується сучасних студентів, то тут ситуація набагато краща. По-перше, існують навчальні предмети, що дають теоретичну підготовку та практичні навички у використанні ІКТ в освіті. По-друге, сучасні викладачі ВНЗ широко та багатогранно використовують у своїй освітній діяльності ІКТ, а отже студенти мають можливість на власні очі бачити приклади використання ІКТ в освітній діяльності. По-третє, розвиток соціальних сервісів комп'ютерних мереж, хмарних технологій тощо надають не тільки знання про ті чи інші галузі знань, а й навчають їх ефективно використовувати ці знання у навчанні. По-четверте – на

самостійну роботу студентів відводиться від 30 до 50 відсотків часу.

На наш погляд, однією з головних переваг використання засобів ІКТ є докорінна зміна процесу пізнання шляхом зміщення її у бік системного мислення та можливість побудови відкритої системи освіти, яка б забезпечувала кожному індивіду власну траєкторію навчання, самонавчання та самовдосконалення. Використання інформаційно-комунікаційних технологій та мультимедіа активно впливають на організацію навчального процесу, збільшують його можливості. Також, слід пам'ятати, що придбанні знання стають власними тільки після самостійного осмислення, ув'язки з життям, перевірки у виробничих умовах. Самостійність, як і здібності, розвивається або слабшає залежно від навколишніх умов, вольових зусиль і характеру особистості. Тож учителю необхідно повною мірою віддавати себе навчальній і виробничій діяльності, процесу самовдосконалення та самоосвіти.

Висновки. Таким чином, ми бачимо, що проблема самоосвіти майбутнього вчителя має надзвичайне значення. Результати самоосвіти можуть не тільки забезпечити підвищення якості навчального процесу, а й успішну самореалізацію вчителя.

Сьогодні навчання використанню ІКТ є одним із головних напрямів удосконалення самоосвіти майбутнього вчителя. Важливу роль у цьому процесі відіграє оволодіння студентами комп'ютером, комплектами термінального обладнання, локальними комп'ютерними мережами, пристроями та засобами маніпулювання аудіовізуальною інформацією, телекомунікаційного зв'язку тощо. Але для вчителя цього недостатньо. Він має ще володіти навичками використання програмного забезпечення в навчальному процесі, з комп'ютерної графіки, програмування тощо. Використання ІКТ при самонавчанні створює особливе інформаційно-навчальне середовище, яке стимулює інтерес і допитливість, сприяє розкриттю закладених природою потенціалів і здібностей до пізнання, творчої ініціативи, особистісному розвитку кожного індивідуума.

З огляду на те, що більшість практикуючих учителів володіють ІКТ на недостатньому рівні, то оволодіння ними інформаційними технологіями взагалі та методами практичного застосування цих технологій у самоосвітній діяльності вимагають подальшої розробки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дистервег А. О самосознании учителя / А. Дистервег. – М. : Учпедгиз, 1956. – С. 108.
2. Інтернет ресурси Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського / Добір засобів навчання / Електронний навчально-методичний комплекс з дисципліни «Методика викладання основ інформаційних технологій».

3. Сидорчук Н. Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів у процесі вивчення предметів педагогічного циклу : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.Г.Сидорчук – К., 2001. – 24 с.

4. Ожегов С. И. Словарь русского языка : Ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз., 1989. – 750 с.

5. Шпак В. П. Организация самообразования студентов педагогических вузов : дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.01. – Х., 1994. – 158 с.

Федоренко Е.Г. Информационно-коммуникационные технологии в подготовке будущего учителя к самообразованию.

Показано значение проблемы самообразования будущего учителя и роль информационно-коммуникационных технологий в этом процессе. Определенно, что будущий учитель должен владеть кроме других навыками программного обеспечения учебного процесса, компьютерной графики, программирования и т.п. Показано, что дальнейшей разработки требуют методы овладения ним информационными технологиями и способами практического их использования в самообразовании.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; методи самоосвіти; самоосвіта вчителя.

Fedorenko Elena. The information and communication technology in the preparation of future teachers to self-education activities.

Shows the importance of the problem of self-education teachers and future role of information and communication technologies in the process. Definitely, the future teacher must possess the skills to use in addition to other software in the learning process, computer graphics, programming fundamentals, etc. Proved that require further development of methods of ownership of information technologies and techniques to practical use in self-education.

Key words: information and communication technology; methods of self-education; self-education teachers.

УДК 378.14

Вачевський М.В., Криньський А.

ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

У статті узагальнено досвід використання в навчальному процесі вищих навчальних педагогічних закладів України та Польщі таких традиційних форм навчання, як лекція, практичне та семінарське